

4. Бельский К. С. Полицейское право : лекционный курс / К. С. Бельский ; под ред. А. В. Куракина. – М. : Дело и Сервис, 2004. – 816 с.
5. Советское административное право / под ред. А. Е. Лунева. – М. : ВЮЗИ, 1960. – 442 с.
6. Попов Л. Л. Некоторые вопросы содержания и форм административной деятельности советской милиции / Л. Л. Попов // Труды Высшей школы МООП РСФСР. – 1962. – Вып. 7. – С. 228–270.
7. Еропкин М. И. Управление в области охраны общественного порядка / М. И. Еропкин. – М. : Юрид. лит., 1965. – 215 с.
8. Колонтаевский Ф. Е. Обеспечение социалистической законности в административной деятельности милиции : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Колонтаевский Федор Ефимович. – М., 1970. – 15 с.
9. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / за заг. ред. І. П. Голосніченка, Я. Ю. Кондратьєва. – К. : Укр. акад. внутр. справ, 1995. – 177 с.
10. Адміністративна діяльність міліції : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 448 с.
11. Комзюк А. Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації : монографія / А. Т. Комзюк ; О. М. Бандурки. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 336 с.
12. Гуменюк В. А. Адміністративно-правове регулювання здійснення органами внутрішніх справ дозвільної системи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Гуменюк Володимир Анатолійович. – Х., 1999. – 201 с.
13. Панов І. О. Адміністративно-юрисдикційна діяльність дільничного інспектора міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Панов Ігор Олександрович. – Х., 2005. – 232 с.
14. Положення про Міністерство внутрішніх справ України : затв. Указом Президента України від 6 квіт. 2011 р. № 383/2011 // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 71.
15. Про затвердження Положення про Департамент громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 31 трав. 2012 р. № 492. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-polozhennja-pro-departament-gromadskoyi-b-doc101700.html>.
16. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів : закон України від 8 лип. 2011 р. № 3673-VI // Голос України. – 2011. – 10 серп.

Надійшла до редколегії 02.07.2012

МАШНИЦКАЯ Н. В. ПОНЯТИЕ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МИЛИЦИИ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Рассмотрен исторический аспект понимания административной деятельности милиции. Сформулировано авторское определение понятия административной деятельности украинской милиции. Выделены основные направления этой деятельности, проанализированы ее признаки, особенности и виды.

MASHNITSKA N. THE NOTION OF ADMINISTRATIVE ACTIVITY OF MILITIA: HISTORY AND MODERNITY

The historical aspect of understanding of administrative activity of militia is considered. Authors notion of concept of administrative activity of the Ukrainian militia is set forth. Basic directions of this activity are distinguished, its signs, features and kinds are analyzed.

УДК 343.985

О. В. ПЧЕЛІНА,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ТА КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ВИБУХІВ

Розкрито зміст кримінальних вибухів і здійснено їх класифікацію. З урахуванням особливостей механізму вчинення кримінальних вибухів надано їх криміналістичну характеристику.

Кримінальні вибухи характеризуються значною суспільною небезпекою, адже вражаючої дії вибуху можуть піддаватися не лише особа або об'єкт, проти яких спрямовано вибух, а й інші люди та об'єкти. Вони, як правило, вчиняються кримінальними угрупованнями під

час боротьби за розподіл сфер впливу, для усунення конкурентів шляхом їх фізичного знищення або залякування тощо. Насильницькі дії із застосуванням вибухових речовин і пристроїв дедалі частіше використовуються для тиску та залякування при досягненні корисливих політичних або злочинних цілей [1, с. 10].

Відповідно до статистичних даних вибухотехнічної лабораторії, приблизно щоп'ять днів в Україні стається вибух вибухового пристрою (далі – ВП) різної структури та вражаючої дії. Вони несуть велику небезпеку не тільки матеріальним цінностям, а й людям, що змушує правоохоронні органи держав світу розробляти нові методики дій для пошуку ВП, способи захисту фахівців зі знешкодження ВП і зменшення матеріальної шкоди у випадку вибуху [2, с. 60].

Згідно зі статистикою МВС України, у 2010 р. злочинів із використанням вибухових речовин було вчинено 15, а у 2011 р. – 11, тобто спостерігається динаміка спаду даної категорії злочинів на 26,7 %. За допомогою вибухових речовин у 2010 р. було вчинено шість умисних вбивств (у т. ч. замахів) та одне умисне тяжке тілесне ушкодження, а у 2011 р. – відповідно три і жодного. У даному випадку також спостерігається динаміка на спад пропорційно на 50 % і 100 %. У ході розкриття та розслідування злочинів, учинених із використанням вибухових речовин, у 2010 р. було вилучено 269 кг вибухової речовини, а у 2011 р. – 572 кг, що в 2,1 рази більше порівняно з попереднім роком [3].

Досліджувана категорія злочинів, безумовно, характеризуються зухвалістю, продуманістю діяння за способом, часом і місцем учинення, визначеністю вибору об'єкта посягання. У разі вчинення злочину за участю групи осіб простежується чіткий розподіл ролей, високий рівень узгодженості дій злочинців, попередня підготовка до вчинення діяння (попереднє спостереження за об'єктом посягання, рекогносцировка місцевості, прогнозування шляхів відходу, використання заздалегідь підготовленого транспорту, засобів маскування, зв'язку, документів тощо).

Складний механізм учинення кримінальних вибухів указує на їх високу суспільну небезпеку, а відповідно й на необхідність ретельного планування й організації діяльності слідчого та працівника органу дізнання з розкриття, розслідування та запобігання вказаним злочинам. Саме цим і обумовлюється **актуальність** даного дослідження.

Основні положення криміналістичного вчення про вибухознавство, поняття, криміналістичні класифікації та характеристики кримінальних вибухів досліджувалися в працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як І. Ф. Альошин, Е. А. Бакін, А. А. Беляков, М. П. Буш, О. П. Грибунов, А. И. Дворкін, С. В. Діденко, А. В. Макаров, В. В. Поліщук тощо. Незважаючи на низку сформульованих принципово важливих положень у працях названих учених, залишається не вирішеними або дискусійними низка питань. Зокрема, існує кілька підходів до формулювання поняття кримінальних вибухів і їх класифікації. Також потребує узагальнення інформація про елементи криміналістичної характеристики кримінальних вибухів. Наведені обставини й обумовлюють **завдання** статті, яке полягає в удосконаленні вже існуючих положень і формулюванні пропозицій щодо вирішення спірних питань.

Кримінальні вибухи – це суспільно небезпечні діяння, що вчиняються шляхом цілеспрямованого, заздалегідь спланованого використання з корисливих чи інших мотивів вибухових речовин і вибухових пристроїв для ініціювання смертельної, руйнівної енергії вибухів, розрахованої на спричинення тим самим моральної, фізичної та (чи) майнової шкоди окремим особам чи групам осіб або їх вбивство та (чи) знищення майна [4, с. 31].

У чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України) не передбачена кримінальна відповідальність за кримінальний вибух як за окремий злочин. Це пояснюється тим, що даний термін є узагальнюючим. Низка злочинів, які мають різні об'єкти та предмети посягання, можуть вчинятися різними способами. Наприклад, убивство можна вчинити як шляхом нанесення тілесних ушкоджень холодною чи то вогнепальною зброєю, так і за допомогою вибухових речовин і пристроїв. Тому термін «кримінальний вибух» передусім указує на спосіб учинення конкретного злочину.

Використовуючи вибухові речовини та пристрої, злочинці вчиняють низку злочинів, передбачених статтями різних розділів Особливої частини КК України. Зокрема, за допомогою вибухів вчиняються наступні злочини: 1) проти основ національної безпеки України – посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112); диверсія (ст. 113) тощо; 2) проти життя та здоров'я особи – вбивство (ст. 115); заподіяння тілесних ушкоджень (статті 121–122) тощо; 3) проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і

громадянина – перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача (ч. 2 ст. 157); пошкодження релігійних споруд чи культових будинків (ст. 178) тощо; 4) проти власності – вимагання (ст. 189); умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194); умисне пошкодження об'єктів електроенергетики (ст. 194¹); погроза знищення майна (ст. 195) тощо; 5) проти довкілля – незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ч. 2 ст. 249); проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст. 250); умисне знищення або пошкодження територій, узятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 252) тощо; 6) проти громадської безпеки – терористичний акт (ст. 258); створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260); незаконне зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів (ст. 264); незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію (ст. 265¹); порушення правил поведінки з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267); незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин (ст. 269); умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства (ст. 270¹); 7) проти безпеки виробництва – порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах (ст. 273) тощо; 8) проти безпеки руху та експлуатації транспорту – пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277); пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів (ст. 292) тощо; 9) проти громадського порядку та моральності – групове порушення громадського порядку (ст. 293); масові заворушення (ст. 294); незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини (ст. 298) тощо; 10) проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян – погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345); погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча (ст. 346); умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу (ст. 347) тощо; 11) проти пра-

восуддя – умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи (ст. 399); посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (ст. 400) тощо; 12) проти встановленого порядку несення військової служби – насильство над населенням у районі воєнних дій (ст. 433); умисне знищення або пошкодження військового майна (ст. 411) тощо; 13) проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку – застосування зброї масового знищення (ст. 439); екоцид (ст. 441); геноцид (ст. 442) [5].

Таким чином, кримінальні вибухи виступають засобом досягнення основного злочинного задуму, передбаченого окремою статтею КК України, тобто механізм даної категорії злочинів – кримінальні вибухи – характеризується сукупністю окремих видів злочинів, серед яких виділяють основний та додатковий (додаткові). Основним злочином може бути будь-який із вищезазначених, а додатковими виступають злочини, передбачені статтями 262–269, 410 КК України. Окрім того, схематична складність кримінальних вибухів безпосередньо визначається й формою вини особи злочинця. Тому доцільно класифікувати кримінальні вибухи наступним чином:

1) умисне використання вибухових речовин і пристроїв у злочинній діяльності, спрямоване на ініціювання вибуху;

2) вибух, що відбувся з необережності особи злочинця через недотримання чи порушення встановлених вимог до зберігання та роботи з вибуховими матеріалами.

Перший вид кримінальних вибухів переважно вчиняється в сукупності злочинів, у той час як другий – передбачений окремими статтями КК України (зокрема статтями 267, 273).

Розподіл за видами злочинів, пов'язаних із кримінальним вибухом, умовно можна здійснити таким чином: до 31 % таких злочинів пов'язані із вбивствами чи спробами їх здійснення; вимагання, помста, залякування, кримінальний розподіл «сфер впливу» між злочинними угрупованнями становить близько 27 %; до 12 % – розбійні напади та пограбування; 4 % – застосування вибухових речовин для скоєння терористичних актів у громадських місцях і на транспорті; від 2 % до 4 % – самогубства і необережне поведіння з вибухівкою; до 6 % – промислові вибухи й аварії; до 4 % вибухів припадає на акти вандалізму і 12 % – учинення інших видів злочинів [1, с. 48].

Криміналістична характеристика кримінальних вибухів включає в себе наступні елементи.

Предмет посягання. Предметом посягання є особа або її майно, а також інші матеріальні цінності (наприклад корисні копалини, рибний улов тощо).

Обстановка, час і місце кримінальних вибухів. Найбільша кількість кримінальних вибухів зареєстрована в Донецько-Придніпровському регіоні України (Луганська, Донецька, Дніпропетровська, Запорізька та Харківська області) – 30–37,3 %. Кримінальні вибухи в 40 % випадків учиняються переважно вночі [1, с. 28]. Конкретне місце встановлення вибухового пристрою залежить від багатьох факторів, найбільш важливими з яких є ступінь ураження окремих елементів об'єкта і людей, які перебувають на ньому, можливість швидкого прихованого встановлення пристрою та керування ним.

Найчастіше вибухові пристрої встановлюються в таких місцях:

- відкрита місцевість (вулиці, проспекти, майдани) – у 50 % випадків кримінальних вибухів. Особлива небезпека пов'язана з непередбачуваністю кількості жертв унаслідок дії факторів вибуху на відкритій місцевості. Вибухові пристрої можуть переноситися й маскуватися у валізах, коробках, пакетах тощо. Вказані речі залишаються на відкритій місцевості або маскуються в кущах, урнах для сміття, на деревах тощо. Характерним є застосування ручних і реактивних протитанкових гранат промислового виготовлення. Використовуються також і саморобні вибухові пристрої типу підіривних зарядів і мін уповільненої дії, що можуть мати радіо-/ або провідне керування. Як правило, вони встановлюються біля дверей, вікон, стін приміщень комерційних структур;

- різні приміщення (будинки, вокзали тощо) – у 30 % випадків кримінальних вибухів. Характерним є застосування саморобних вибухових пристроїв типу мін уповільненої дії. Вибухові пристрої найчастіше встановлюються в таких елементах і вузлах приміщення, підірив яких спричинить найбільші руйнування (можуть встановлюватися в фундамент будівлі з метою її повного руйнування). У залах очікування вокзалів, банків, інших об'єктах можуть встановлюватися осколкові вибухові пристрої різних конструкцій, що часто закладаються поблизу різних металевих елементів (наприклад опалювальних батарей) з метою утворення додаткових осколків і найбільш імовірного ураження осіб, щодо яких вони використовуються. Закладення вибухових пристроїв у таких

приміщеннях може бути завчасним, а пошук та виявлення їх займає багато часу;

- авто- й авіатранспорт – у 20 % випадків кримінальних вибухів. Встановлення на автотранспорті зарядів малої потужності містить у собі ознаки злочину із замахом на життя конкретних осіб при з'ясуванні особистих стосунків та замовлений характер, а зарядами великої потужності характеризується терористичний акт, наслідки якого можуть бути непередбачуваними. Такі злочини вчиняються за допомогою підіривання автомобілів шляхом застосування ручних гранат, обстрілу реактивними протитанковими гранатами, підствольними гранатометами. Однак найчастіше застосовується мінування саморобними вибуховими пристроями. Місце закладання заряду визначається, як правило, залежно від злочинних цілей. Для завдання матеріального збитку вибуховий пристрій встановлюється біля коліс, у місці розташування бензобака, під картером двигуна. У разі замаху на життя водія або пасажирів вибуховий пристрій розміщується за сидіннями або під ними (у тому числі і під днищем, наприклад, за допомогою магніту), у порожнинах панелі приладів, близько до рульової колонки, під кришкою капота автомобіля, а також у різних предметах, що знаходяться всередині салону (запасне колесо, вогнегасник, аптечка тощо). При цьому застосовуються міни-пастки як із механічним, так і з електричним способом підіривання, як правило, з використанням акумулятора як блока електроживлення [2, с. 60; 6, с. 130].

Способи вчинення кримінальних вибухів. У цілому підготовка та вчинення злочину із застосуванням вибухового пристрою складається з кількох етапів:

- вибір та вивчення об'єкта (будівлі, приміщення, місцевості) майбутнього встановлення вибухового пристрою;
- визначення виду і конструкції вибухового пристрою, потужності вибухового заряду;
- виготовлення або придбання засобів для здійснення злочинного наміру;
- експериментальна перевірка вибухового пристрою або окремих його елементів;
- доставка вибухового пристрою до місця наміченого вибуху;
- встановлення і приведення вибухового пристрою у бойовий стан;
- здійснення (ініціювання) вибуху;
- приховування слідів участі у злочині;
- пошук посередників та виконавців [1, с. 52; 6, с. 128].

Більшість кримінальних вибухів ретельно готуються (проводиться рекогносцировка місцевості, де планується вчинення злочину, з метою визначення місця встановлення вибухового пристрою та місця засідки, з якої ініціюватиметься вибух), і вкрай рідко вони вчиняються спонтанно.

Під час підготовки вибуху злочинець уживає заходів щодо приховування його характеру або своєї участі на стадії виготовлення чи придбання вибухового пристрою. Найпоширенішими способами приховування цих злочинів є їх маскування під інші події побутового і техногенного характеру: вибух побутового газу в приміщенні, пожежа, дорожньо-транспортна пригода, аварія на якому-небудь підприємстві, спричинена несправністю устаткування або апаратури тощо [6, с. 130].

Слідова картина. Слідами вибуху є: 1) продукти детонації вибухових речовин (продукти вибуху); 2) ударна та звукова хвиля; 3) осколки та частинки вибухового пристрою (підривача, оболонки-корпуса); 4) вторинні снаряди (осколки зруйнованих перешкод, навколишні предмети). Під час вибуху на об'єкті посягання залишаються сліди продуктів вибуху – бризантна, фугасна дія вибуху, шматки вибухових речовин, кіптява тощо. При цьому гази на навколишню обстановку спричиняють механічний (виявляються на відстані, що в 10–20 разів перевищують розмір заряду вибухової речовини), термічний і хімічний вплив [7, с. 214–237; 8, с. 16–17].

Бризантна (дробляча) дія вибуху виявляється в ближній зоні (приблизно до 10–13 радіусів заряду вибухового пристрою). У людини під впливом такої дії відбуваються розриви м'яких тканин, переломи кісток, відривання кінцівок. На предметах матеріальної обстановки сліди бризантної дії утворюються у вигляді локальних розломів і розривів, тріщин, вм'ятин, воронок, відколів, скрізних пробоїн, заглиблень у місці розміщення вибухового пристрою [7, с. 214–237; 8, 16–17].

Фугасна (метальна) дія вибуху полягає в ураженні людей чи руйнуванні предметів матеріальної обстановки місця події продуктами вибуху та утворюється за рахунок ударної хвилі (різкого стрибку тиску середовища), яка може розповсюджуватися як у повітрі, так і в різних густих середовищах. На місці вибуху сліди фугасної дії мають вигляд воронок викиду, тріщин, розривів, розломів і деформацій, руйнування скла у приміщеннях. У людини ж з'являються значні деформації

зовнішніх покривів тіла, кісток черепа, стінок черевної та грудної порожнин. Найбільше піддається впливу ударної хвилі середнє та внутрішнє вухо, легені, органи шлунково-кишкового тракту та центральної нервової системи [7, с. 214–237; 8, с. 16–17].

Деякі вибухові пристрої характеризуються кумулятивною дією, яка полягає в концентрації дії вибуху в одному напрямку. Сліди такої дії на перешкодах – це скрізні пробоїни (інколи з обплавленими краями), канали, вм'ятини, нашарування металу на краях пробоїн тощо [7–10].

Термічна дія вибухових газів можлива тільки при ближньому вибуху. Вона виявляється у вигляді обпалення волосся, одягу, його загорання та опіків шкіри людини, обпаленні та обпаленні об'єктів [7–10].

Сліди хімічної (отруйної) дії продуктів вибухової речовини в закритому приміщенні можуть виявлятися у вигляді уражень нервової системи, утруднення дихання, головних болей, шуму у вухах, задухи, подразнення слизової оболонки тощо [7–10].

До слідової картини кримінальних вибухів також відносяться мікрочастинки непрореагованої вибухової речовини на одязі, тілі людини чи предметах навколишньої обстановки, сліди кіптяви, спеціальна література, інструменти, за допомогою яких майструвався, транспортувався та устанавлювався вибуховий пристрій, чорнові записи, особиста переписка (як листи, так і e-mail), роздруківка особистих дзвінків, траєологічні сліди (відбитки пальців рук, сліди взуття, транспортних засобів тощо), а також ідеальні сліди (свідчення очевидців та інших обізнаних осіб).

Засоби кримінальних вибухів. Знаряддями таких злочинів є: саморобні вибухові пристрої – 38 %, ручні гранати – 35 %, стандартні боеприпаси військового призначення – 2 %, стандартні боеприпаси промислового призначення – 3 %, застосування підручних компонентів (створення газопилової хмари, об'ємні вибухи з використанням промислового палива тощо) – 4 %; вид вибухового пристрою не класифіковано у 18 % випадків. Основними джерелами надходження вибухових речовин до кримінальних структур є їх розкрадання зі складів військових частин, підприємств, об'єктів вугільної промисловості, а також вилучення останніх у місцях колишніх бойових дій [1, с. 28].

Вибухові матеріали як засоби вчинення кримінальних вибухів – це вибухові речовини та засоби ініціювання. Вибухові речовини – це хімічні сполуки чи суміші, здатні під впливом

зовнішнього імпульсу до самопоширення з великою швидкістю хімічної реакції із утворенням газоподібних продуктів та виділенням тепла [10, с. 47]. До них належать амоніти, амоніали, тротил, вибухові напівпродукти утилізації – порохи тощо. Засоби ініціювання – це зовнішні джерела імпульсу для здійснення вибуху (електродетонатори, капсуль-детонатори, вогнепровідний та детонаційний шнури тощо).

Основними демаскуючими ознаками вибухового пристрою як знаряддя кримінальних вибухів є наявність: вибухової речовини у конструкції; антени з радіоприймальним пристроєм у радіокерованих вибухових пристроях; часового механізму або електронного таймера (тимчасового підривача); провідної лінії керування; локально розташованої маси металу; неоднорідності середовища (порушення поверхні ґрунту, дорожнього покриття, стіни будинку, порушення кольорів рослинності або сніжного покриття тощо); характерних форм і розмірів [8; 9].

Особа потерпілого. Особа потерпілого пов'язана з конкретною сферою діяльності – державний діяч, фінансист, кримінальний авторитет, член злочинного угруповання тощо.

Особа злочинця. Злочинець може мати навички роботи з вибуховими пристроями та речовинами, проходити службу в «гарячих точках», бути військовослужбовцем, звільненим у запас (відставку), або займатися в минулому відповідною роботою в промисловій сфері. За ступенем оволодіння навичками вибухової справи злочинців, які підготували чи здійснили вибух, об'єднують у три групи:

– «випадкові злочинці» характеризуються мінімальними знаннями та навичками в галузі вибухової справи, використовують примітивні вибухові речовини і нескладні за конструкцією вибухові пристрої, не мають чіткого мотиву здійснення вибуху;

– «любителі» застосовують більш складні вибухові речовини та пристрої, використовують професійне приладдя, планують свою діяльність, проводять розвідку та точну установку. Потужність заряду відповідає поставленій меті;

– «професіонали» використовують спеціальне обладнання, яке недоступне для інших осіб, засоби безпеки, міні-пастки, годинникові механізми та здійснюють цілеспрямований вибух [1, с. 60, 145–146].

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити **висновок**, що визначення поняття та криміналістичної класифікації кримінальних вибухів має велике не тільки теоретичне, а й практичне значення. Це передусім обумовлюється значною суспільною небезпекою даної категорії злочинів. Правильне визначення виду кримінального вибуху на стадії перевірки інформації про злочин дозволить працівникові правоохоронного органу правильно кваліфікувати діяння та відповідно правильно побудувати лінію розслідування і проведення окремих слідчих дій. Вирішенню вказаного завдання, безумовно, сприятиме й знання криміналістичної характеристики кримінальних вибухів як інформаційної основи розслідування.

Список використаної літератури

1. Віденко С. В. Правові та організаційно-тактичні основи попередження і розкриття злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових речовин чи бойових припасів : [монографія] / С. В. Діденко. – Херсон : Чуєв С. М., 2008. – 188 с.
2. Бульба Т. Пошук саморобних вибухових пристроїв : метод. рек. / Т. Бульба // Право України. – 2008. – № 3. – С. 60–64.
3. Стан та структура злочинності в Україні (2010–2011 рік) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства внутрішніх справ України. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/717134>.
4. Беляков А. А. Дискуссионные вопросы криминалистической взрывотехники / А. А. Беляков // Вестник криминалистики. – 2003. – Вып. 2 (6). – С. 31–39.
5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
6. Поліщук В. В. Спосіб вчинення злочину як елемент криміналістичної характеристики кримінальних вибухів / В. В. Поліщук // Криміналістичний вісник. – 2010. – № 2 (14). – С. 127–131.
7. Осмотр места происшествия : [практ. пособие / под ред. А. И. Дворкина]. – М. : Юристь, 2001. – 336 с.
8. Бакин Е. А. Осмотр места происшествия при преступлениях, совершенных путем взрыва, и некоторые аспекты криминалистических исследований изъятых вещественных доказательств : [метод. пособие] / Е. А. Бакин, И. Ф. Алешина. – М. : Упр. криминалистики Ген. прокуратуры Рос. Федерации, 2001. – 46 с.
9. Буш М. П. Взрывные устройства и следы их применения : [учеб. пособие] / Буш М. П., Грибунов О. П., Макаров А. В. – Иркутск : Вост.-сиб. ин-т МВД России, 2005. – 74 с.

10. Беляков А. А. Классификация преступлений, связанных со взрывами / А. А. Беляков // Вестник криминалистики. – 2003. – Вып. 3 (7). – С. 45–53.

Надійшла до редколегії 18.05.2012

ПЧЕЛИНА О. В. ОБЩЕПРАВОВАЯ И КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА УГОЛОВНЫХ ВЗРЫВОВ

Раскрыто содержание уголовных взрывов и осуществлена их классификация. В соответствии с особенностями механизма совершения уголовных взрывов представлена их криминалистическая характеристика.

PSCHELINA O. GENERAL AND LEGAL AND CRIMINALISTIC CHARACTERISTICS OF CRIMINAL EXPLOSIONS

The content of criminal explosions is revealed and their classification is realized. The criminalistic characteristics of criminal explosions in relation to the special features of the mechanism of such crimes is given.

УДК 343.8(477)

К. П. РУБАН,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри кримінального права та кримінології

факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства та дізнання

Харківського національного університету внутрішніх справ

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Розкрито зміст спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів протидії злочинності в місцях позбавлення волі. Наведено види зазначених заходів, які використовуються правоохоронними органами та недержавними організаціями. Надано характеристику виховному впливу на свідомість, почуття, волю засуджених осіб.

З огляду на проведення суттєвих реформ системи виконання покарань в Україні в цілому відповідно удосконалюються та з'являються нові шляхи протидії злочинності у місцях позбавлення волі (далі - МПВ). Запобігання й припинення злочинів переносяться на ті стадії розвитку злочинної поведінки, які характеризуються або виникненням наміру вчинити злочин, або коли поведінка деяких осіб здатна його викликати, або коли злочин уже почав фактично вчинятися [1, с. 212].

У сучасній кримінології розроблення системи протидії злочинності завжди привертало увагу фахівців різних галузей права. Значний внесок у загальну теорію і практику протидії злочинності зробили О. М. Бандурка, В. В. Голіна, Н. О. Гурторова, Л. М. Давиденко, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, А. Ф. Зелінський, А. П. Закалюк, Я. Ю. Кондратьєв, І. П. Лановенко, О. М. Литвинов, С. Ю. Лукашевич, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. М. Трубников тощо. Зазначені питання також досліджували російські вчені Г. А. Аванесов, А. І. Алексєєв, А. І. Долгова, Н. Ф. Кузнєцова, Г. М. Міньковський тощо.

Незважаючи на відносну розробленість даної теми, у науці існує низка проблемних питань, передусім пов'язаних із удосконаленням існуючих заходів протидії злочинності в МПВ, зокрема їх класифікації та змістовного наповнення.

Метою статті є надання авторського розуміння понять «спеціально-кримінологічні заходи протидії злочинності у МПВ» та «індивідуальна профілактика вчинення злочинів у МПВ», розкриття основних засобів протидії злочинності у МПВ на зазначених рівнях, а також суб'єктів їх здійснення.

Спеціально-кримінологічні заходи протидії злочинності в МПВ відрізняються від загальносоціальних тим, що діють на тактичному, а не на стратегічному рівні. Водночас спеціально-кримінологічна профілактика містить у собі заходи загального характеру, а також індивідуальну профілактику злочинів, що охоплює запобігання злочинам, які плануються та підготовлюються, а також припинення розпочатих злочинів. У цьому ракурсі поняття спеціальної профілактики злочинів є збірним і комплексним.